

رفع مشکل لوله عصایی مسیر برگشت گازوییل توربین V94.2 با طراحی و ساخت لوله فلکسیبل

نیروگاه سیکل ترکیبی پرند، شرکت بهره‌برداری و تعمیراتی مپنا

علی جهان شاهلو
مدیر تعمیرات مکانیک،
نیروگاه سیکل ترکیبی پرند،
شرکت Q&M مپنا
Jahanshahloo.ali@gmail.com

واژه‌های کلیدی: توربین V94.2، لوله عصایی گازوییل، لوله فلکسیبل، آنالیز ارتعاشات

چکیده

در توربین V94.2 لوله عصایی مسیر برگشت مشعل گازوییل به دلیل تنش‌های مکانیکی و حرارتی وارده به تجهیزات بالای محفظه احتراق، از محل اتصال به فلنج یا مهر ماسوره دچار ترک و گاهی شکستگی از کنار خط جوش می‌گردد و در اثر این اتفاق هنگامی که واحد با سوخت گاز در مدار می‌باشد به دلیل عدم هوای خنک‌کاری کافی لنس‌های گازوییل و چک ولوها مشعل‌های دچار **overheat** و سوختگی می‌شود و هنگامی که واحد با سوخت گازوییل در مدار باشد نشستی گازوییل از محل ترک باعث وقوع آتش سوزی بالای محفظه احتراق می‌شود. این حوادث همراه با خروج اضطراری واحد باعث تحمیل هزینه‌های بالای عدم تولید و تعمیرات می‌گردد. در این پژوهش علل وقوع این مشکل با کمک آنالیز ارتعاشات و ترموگرافی و مدل‌سازی ابعادی و آنالیز مودال بررسی شده و علت اصلی ایجاد و رشد ترک، تنش‌های مکانیکی وارده مانند ارتعاشات بالای محفظه احتراق تشخیص داده شد و راهکار رفع مشکل که از طریق ساخت لوله فلکسیبل در نیروگاه پرند انجام شد توضیح داده می‌شود.

مقدمه

در توربین V94.2 مسیر برگشت گازوییل مشعل‌های محفظه احتراق، یک لوله عصایی شکل می‌باشد که به دلیل تنش‌های مکانیکی و حرارتی وارده به تجهیزات بالای محفظه احتراق، این لوله از محل اتصال به فلنج یا مهر ماسوره دچار ترک و گاهی شکستگی از کنار خط جوش می‌گردد و در اثر این اتفاق هنگامی که واحد با سوخت گاز در مدار می‌باشد هوای خنک‌کاری مشعل‌ها از محل ترک به اتمسفر تخلیه می‌شود و منجر به سوختن سر لنس گازوییل و چک ولوها می‌شود و هنگامی که واحد با سوخت گازوییل در مدار باشد نشستی گازوییل از محل ترک باعث آتش‌سوزی عایق‌های بالای محفظه احتراق می‌شود و منجر به تریپ و واحد و تحمیل هزینه‌های بالای عدم تولید و تعمیرات می‌گردد. در این پژوهش علل وقوع این مشکل بررسی شده و راهکار رفع آن در نیروگاه پرنده که از طریق ساخت لوله فلکسیبل انجام شد توضیح داده می‌شود.

ساختار مشعل توربین V94.2

در توربین‌های گازی محفظه احتراق با طراحی‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. توربین گازی V94.2 دارای دو عدد محفظه احتراق عمودی (سیلویی) در دو طرف توربوکمپرسور می‌باشد که در هر یک از این محفظه‌ها تعداد ۸ عدد مشعل سوخت دوگانه‌سوز وجود دارد. همه این مشعل‌ها کاملاً مانند یکدیگر هستند به طوری که در آنها سوخت مایع به طور یکسان توزیع می‌شود. البته با توجه به ترکیبی بودن این مشعل‌ها هر کدام از چندین مشعل تشکیل شده‌اند که شامل مشعل دیفیوژن گاز و مشعل پرمیکس گاز و مشعل گازوییل می‌باشد.

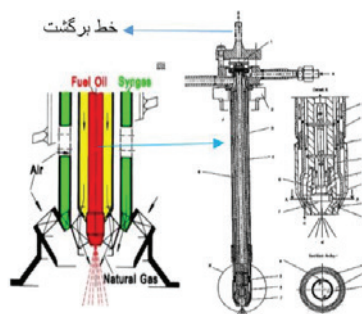

شکل ۱: لوله عصایی گازوییل و محل ترک

سوخت گازوییل پس از خروج از پمپ اینجکشن با فشار 70 بار وارد مشعل گازوییل می‌شود و در ادامه مسیر به محفظه چرخش‌دهنده (Swirl chamber) وارد شده و در انتهای برنر به دو شیار مماسی (Tangential Slot) می‌رسد این شیارها باعث ایجاد جریان گردابه با فرکانس 4kHz می‌شود و گازوییل خروجی از برنر در حالت پودر شده و به شکل مخروط توخالی به داخل محفظه احتراق پاشش می‌شود و مازاد گازوییل از مجرای داخلی به خط برگشت هدایت می‌شود. مقدار سوخت تزریقی و برگشتی با توجه به فشار خط برگشت تعیین می‌شود که میزان این فشار وابسته به درصد باز بودن کنترل ولو مسیر برگشت می‌باشد. زمانی که کنترل ولو کاملاً باز باشد فشار خط برگشت بسیار کم می‌شود و مقدار زیادی از سوخت به سمت مسیر برگشت جریان یافته و فقط میزان بسیار کمی از سوخت وارد چمبر می‌شود. زمانی که کنترل ولو تقریباً بسته است فشار خط برگشت زیاد شده و در نتیجه مقدار کمی از سوخت به سمت مسیر برگشت جریان یافته و حجم بیشتر سوخت وارد چمبر می‌گردد که در منحنی ۱ مقدار سوخت مصرفی و برگشتی در شرایط مختلف نشان داده شده است [۱].

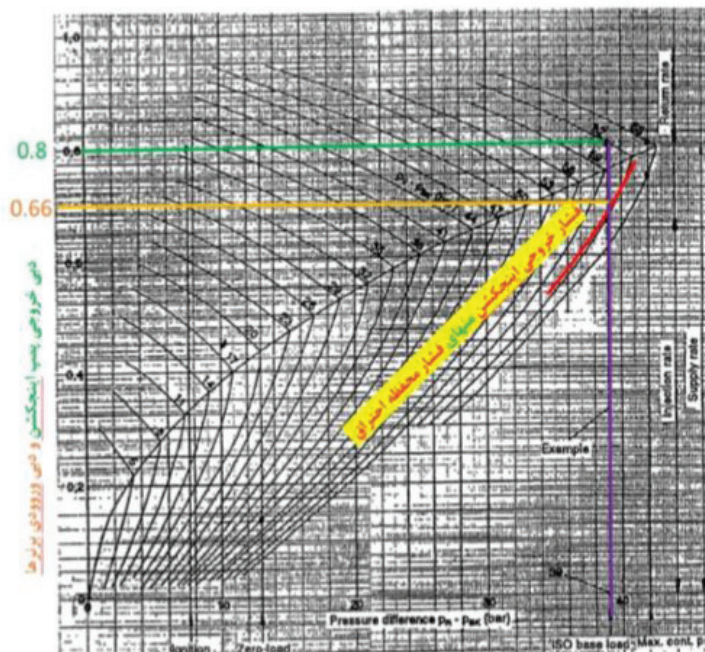
چکیده

در زمان بهره‌برداری با سوخت گاز هوای خنک‌کاری از مسیر رفت گازوییل وارد برنرها شده و از نازل‌های گازوییل وارد محفظه احتراق می‌شود و موجب خنک‌کاری برنرها می‌شود مقداری از آن وارد مسیر برگشت گازوییل شده و موجب خنک ماندن و تعادل فشار و جلوگیری از برگشت گازهای داغ چمبر و برگشت شعله به سمت مسیر برگشت می‌شود.

شکل ۲: شماتیک مشعل گاز و گازوییل

در صورتی که مشکلاتی مانند بریدگی خط جوش و یا ترک در خط جوش لوله عصابی مسیر برگشت گازوییل ایجاد شود هوای خنک‌کاری برنرها از همان محل شکست به اتمسفر تخلیه می‌شود و در اثر از دست رفتن فشار مثبت هوای خنک‌کاری، گازهای داغ و شعله به سمت برنرها حرکت می‌کند و موجب سوختن و Over Heat شدن لنس‌های گازوییل و چک ولو حتی خود لوله برگشت گازوییل می‌شود و در صورتی که اپراتور بهره‌برداری در مراحل ابتدایی حادثه متوجه این مشکل نشود ادامه بهره‌برداری می‌تواند باعث تشدید خرابی‌ها و تحمیل هزینه‌های سنگین قطعات یدکی و تعمیرات گردد.

منحنی ۱- دیاگرام دبی سوخت مصرفی مشعل گازوییل در فشارهای مختلف

منحنی ۱- دیاگرام دبی سوخت مصرفی مشعل گازوییل در فشارهای مختلف

شرایط واحد	Ps-Pb (bar)	Pr-Pb (bar)	Supply Rate (kg/s)	Injection Rate (kg/s)	Return Rate (kg/s)
ایگنیشن	36	7.5	0.8	0.03	0.77
دور ۳۰۰۰	40	13	0.8	0.13	0.67
بار Base	62	39	0.8	0.66	0.14
بار Peak	65	42	0.8	0.73	0.07

◀ تاریخچه حوادث مربوطه در نیروگاه پرند

حادثه اول: در سال 1386 واحد G11 در حال بهره‌برداری با سوخت گاز، به دلیل شکستگی و نشستی هوای داغ از قسمت جوش عصایی یکی از برنرها و عدم خنک‌کاری، تعداد زیادی از تجهیزات شامل (تعدادی از برنرها، وایرها، کانکشن‌ها، سیستم جرقه‌زنی و...) آسیب دید.

حادثه دوم: در تاریخ 92/02/02 ساعت 18:03 بر اساس محدودیت سوخت گاز، گروه بهره‌برداری اقدام به چنج سوخت واحد G14 از گاز به گازوییل نمود. دقایقی بعد به علت نشستی گازوییل از محل جوش عصایی برنر شماره ۷ واحد دچار حریق شد و سیستم CO₂ پاشش کرد و کپسول‌های آتش‌نشانی کاملاً تخلیه شدند.

حادثه سوم: در تاریخ 93/02/16 ساعت 09:15 بر اساس محدودیت سوخت گاز، گروه بهره‌برداری اقدام به چنج سوخت واحد G14 از گاز به گازوییل نمود. در حین چنج، بعد از انتخاب Mix و رسیدن به 25% گازوییل، اپراتور در محل متوجه نشستی گازوییل از عصایی برنر شماره یک چمبر چپ شد که مجدداً به سوخت گاز برگشت داده شد. حادثه چهارم: در تاریخ 93/03/21 واحد G14 با سوخت گاز در حال بهره‌برداری بود که در حین بازدید اپراتور بهره‌برداری متوجه نشستی هوای داغ از عصایی برنر شماره ۷ شد و واحد به صورت اضطراری از مدار خارج شد. حادثه پنجم: در مورخه 93/06/08 واحد G13 در حین بهره‌برداری با سوخت گاز، با تشخیص اپراتور مبنی بر وجود نشستی هوا و ترک در قسمت جوش عصایی برنر شماره ۶ چمبر راست، واحد به صورت اضطراری خارج گردید.

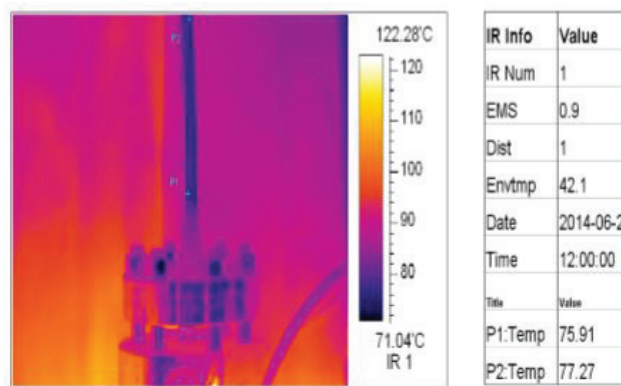

شکل ۳- آسیب دیدگی قطعات در اثر حوادث

تحقیقات انجام شده

۱. آنالیز ترموگرافی لوله عصایی:

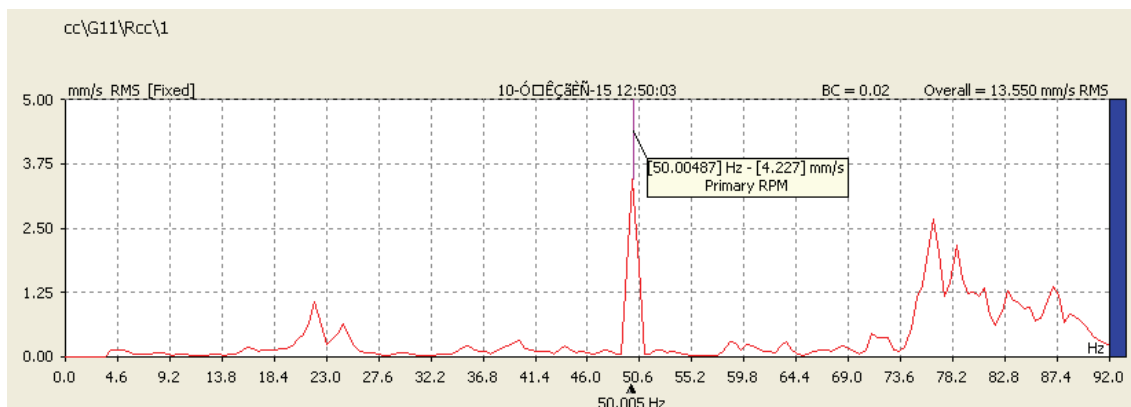
تنش حرارتی در اثر وجود گرادیان حرارتی یا اختلاف ضریب انبساط حرارتی و در نتیجه انقباض ناهمگن در جسم وجود می‌آید. چنج سوخت می‌تواند یکی از عوامل ایجاد تنش حرارتی باشد که در آن دمای لوله به صورت کوتاه‌مدت تغییرات زیادی دارد. جهت بررسی وضعیت دمایی و تنش‌های حرارتی، آنالیز ترموگرافی کلیه لوله‌های عصایی در سوخت‌های گاز و گازوییل در بارهای مختلف انجام شد و نتایج بیانگر توزیع دمای متعادل در لوله‌ها بود دمای غیرعادی در این لوله مشاهده نشد و متوسط دمای لوله ۶۰ درجه ثبت گردید.

شکل ۴- نتایج ترموگرافی لوله عصایی در سوخت گاز

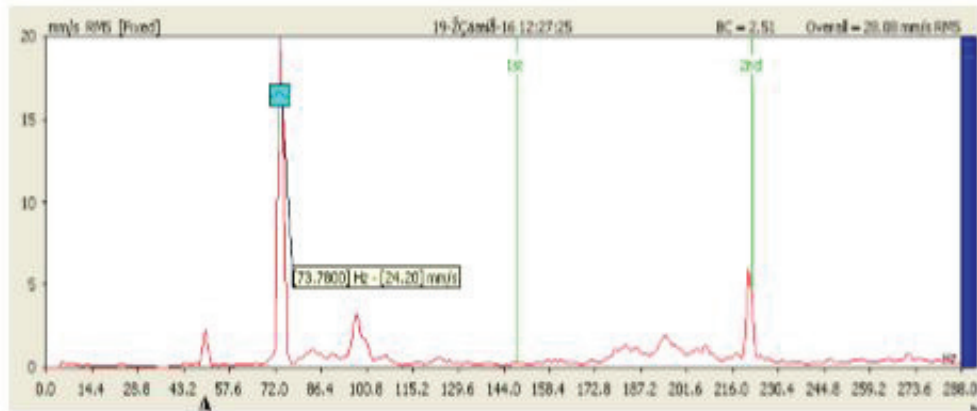
۲. آنالیز ارتعاشات

با توجه به اینکه یکی از عوامل ترک‌خوردگی خطوط جوش و شکستگی اتصالات لوله‌ها پدیده ارتعاشات و لرزش‌های متناوب می‌باشد تجهیزات بالای محفظه احتراق و لوله‌های عصایی با آنالیز ارتعاشات مورد بررسی قرار گرفت. هنگامی که واحد با سوخت گاز و در بار بیس در مدار بود با آنالیز پرتابل Easy Viber از تاپ دام و لوله‌های عصایی اندازه‌گیری ارتعاشی و آنالیز FFT صورت گرفت و نتایج نشان داد طیف ارتعاشی لوله‌های عصایی در فرکانس‌های 50 Hz و 77Hz دارای دامنه محسوس می‌باشد. مطابق طیف شکل ۵ دامنه کلی ارتعاشات 13.5 mm/s می‌باشد و دامنه فرکانس 50 هرتز برابر 4.2 mm/s و دامنه فرکانس 77 هرتز برابر 3 mm/s اندازه‌گیری شد.

شکل ۵ - فرکانس ارتعاشات لوله عصایی در سوخت گاز

به خصوص در زمانی که پدیده هامینگ در چمبرها اتفاق می افتد و همچنین در موقع چنج سوخت و چنج مشعل، ارتعاشات مطلق تاپ دام و لوله های عصایی بسیار افزایش می یابد. با اندازه گیری و مقایسه ارتعاشات در زمان پایدار واحد و زمان رخ دادن پدیده هامینگ مشخص شد مقدار دامنه ارتعاشات از 3.6 mm/s در حالت نرمال تا مقدار 28 mm/s افزایش داشت. در این لحظه مقدار دامنه در فرکانس 72 هرتز افزایش شدید داشت و برابر 25 mm/s اندازه گیری شد.

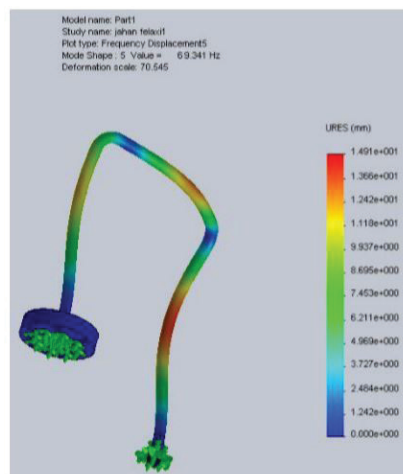
شکل ۶ - طیف فرکانسی ارتعاشات لوله هنگام پدیده هامینگ

لذا این مقدار لرزش زیاد که به لوله ها انتقال می یابد یکی از اصلی ترین عوامل خستگی قطعه و شکست ناگهانی آن می باشد.

۳. آنالیز مودال و محاسبه فرکانس طبیعی با نرم افزار ABAQUS

جهت بررسی فرکانس های طبیعی لوله عصایی، مدل سازی ابعادی این لوله در نرم افزار abaqus انجام شد و محاسبات نشان دهنده فرکانس های طبیعی به شرح زیر بود. دو فرکانس طبیعی در محدوده 50 هرتز و 70 هرتز وجود داشتند که فرکانس طبیعی و مود شکل مطابق شکل ۷ ارائه شده است.

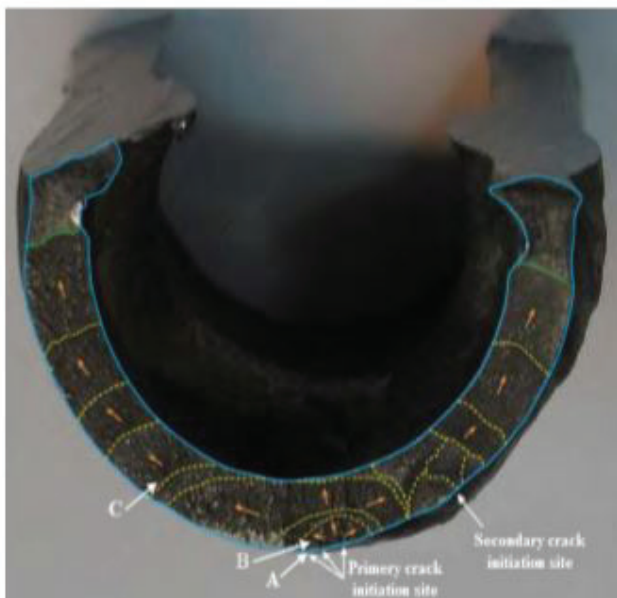
جهت تغییر فرکانس طبیعی این لوله ها با روش تغییر جرم مانند اضافه نمودن ساپورت به این لوله ها مدل سازی انجام شد و نتایج آنالیز نشان داد فرکانس های طبیعی لوله عصایی با ساپورت اضافه خیلی تغییر محسوسی با قبل نداشتند و این طرح اصلاحی غیر قابل قبول اعلام شد.

شکل ۷ - مدل سازی و استخراج فرکانس طبیعی لوله عصایی

۴. بررسی شرایط فیزیکی قطعه و بررسی ماکروسکوپی سطح مقطع شکست

با بررسی موقعیت ترک ایجاد شده مشخص شد اکثرا ترک خوردگی‌ها در اتصال سر به سر لوله و فلنج می‌باشد. یک نمونه از قطعه شکسته تحت بررسی قرار گرفت با بررسی ماکروسکوپی سطح مقطع شکست، در روند رشد ترک الگوهای بیضی شکل مشاهده گردید. ترک‌ها دقیقا به یک شکل و دقیقا در کنار گرده جوش رخ داده بودند که نشان می‌دهد وجود تنش‌های متناوب علت شکست در مراحل رشد ترک می‌باشد که این تنش متناوب با آنالیز ارتعاشات نیز تایید گردید که مربوط به پدیده هامینگ در محفظه احتراق و پدیده رزنانس لوله عصایی می‌باشد.

شکل ۸- شماتیک مسیر رشد ترک

با بررسی شرایط بهره‌برداری مشخص شد اکثرا حوادث هنگام کارکرد توربین در مود گاز یا هنگام چنج سوخت از گاز به گازوییل اتفاق افتاده است. دمای کاری لوله‌ها اکثرا شرایط بیش از ۶۰ درجه سانتی‌گراد نبوده است. با بررسی وضعیت لوله‌ها مشخص شد تحت تنش اولیه نصب شده‌اند که به وضوح در اکثر این لوله‌ها قابل مشاهده بود. در زمان نصب مونتاژ لوله عصایی به برنر و کلکتور برگشت گازوییل باید دقت شود که تحت تنش نصب نشود. چرا که در این صورت نیروی کششی اعمال شده به لوله با نیروی حاصل از انبساط و انقباض حرارتی و سایر عوامل تنش‌زا جمع خواهد شد و احتمال وقوع حادثه را افزایش خواهد داد.

◀ طراحی و ساخت لوله فلکسیبل

با الهام از طراحی زیمنس در توربین V94.3 پیشنهاد اصلاح طرح عصایی از حالت صلب به قابل انعطاف در کمیته فنی مکانیک نیروگاه مطرح شد و پس از بحث و بررسی مزایا و معایب، طرح به صورت مشروط مورد تایید قرار گرفت لوله‌های انعطاف‌پذیر فلکسیبل به طور خاص برای فشار و درجه حرارت‌های متغیر طراحی و ساخته می‌شوند. این لوله‌ها همچنین به منظور جذب و دفع لرزش ارتعاش، در اتصالات ناهمگون یا در سطوح غیر همسطح به کار می‌رود. لذا مدل‌سازی قطعه صورت گرفت و جنس قطعات و نقشه‌های ابعادی و نوع اتصالات استخراج شد و ساخت طرح فلکسیبل در دستور کار قرار گرفت.

جدول ۲- مشخصات فنی لوله قابل انعطاف

مشخصات فنی لوله فلکسیبیل مارپیچی	
1/2	سایز لوله (اینچ)
85	حداکثر فشار کاری در دمای ۲۰ درجه سانتی گراد (بار)
120	حداکثر فشار تست در دمای ۲۰ درجه سانتی گراد (بار)
325	حداکثر فشار گسیختگی در دمای ۲۰ درجه سانتی گراد (بار)
13.5	قطر داخلی (میلی متر)
2	ضخامت لوله (میلی متر)

شکل ۷ - لوله فلکسیبیل نصب شده در واحد

فلز پایه AISI 316Ti می باشد برای ساخت این قطعه از یک عدد لوله قابل انعطاف نوع مارپیچی با یک لایه روکش حصیری با مشخصات جدول ۲، یک عدد فلنج و یک عدد کانکشن رزوه ای استفاده شد این اتصالات طی فرآیند جوشکاری Gtaw با گاز پشت بند آرگون توسط الکتروود ER316L با قطر 1.6 میلی متر جوشکاری شدند. یکی از مواردی که در طراحی قبلی وجود داشت و باعث ایجاد خوردگی و شروع ترک در محل اتصال بود باقی ماندن ژل بر روی سطح اتصال در طول

فرآیند اسیدشویی کارخانه بود که توسط ژل اسیدی حاوی 10-25 درصد اسید نیتریک و اسید هیدروفلئوریک انجام می‌شد. در طرح جدید این فرآیند حذف گردید [۲].

پس از اتمام موفقیت‌آمیز مراحل ساخت لوله توسط شرکت‌های سازنده، مقرر شد ۲ عدد لوله فلکسیبل ساخته شده در چمبرهای راست و چپ واحد G14 نیروگاه پرند که بیشترین حوادث در این واحد بوده نصب شود و در شرایط مختلف سوخت گاز و گازوییل به صورت عملی تحت تست و پایش قرار گیرد. این لوله‌ها از تاریخ 1395/02/14 در واحد نصب شده‌اند و تاکنون به صورت نرمال و بدون کوچک‌ترین مشکلی در حال بهره‌برداری می‌باشند. ضمناً به از نظر اقتصادی نیز قیمت تمام شده این لوله‌ها در مقایسه با مشکلات و هزینه‌های تحمیلی ناشی از شکست قطعه بسیار کم بوده و از نظر اقتصادی نیز قابل توجیه می‌باشد.

نتایج

در این پژوهش علل ایجاد و رشد ترک در لوله عسایبی مسیر برگشت گازوییل مشعل توربین گازی V94.2 تحت بررسی قرار گرفت و مشخص شد علل عمده ایجاد و رشد ترک وجود تنش‌های مکانیکی بالا می‌باشد که از جمله آنها تنش اولیه اعمال شده ناشی از اتصال غیرهمسطح انتهای لوله عسایبی به کلکتور برگشتی و وجود ارتعاشات با دامنه بالا در بالای محفظه احتراق در زمان چنج سوخت و وقوع پدیده هامینگ در محفظه احتراق می‌باشد. تاییدکننده این موضوع آنالیز ارتعاشات بود که مقادیر دامنه ارتعاشات وارده به لوله که در حدود 25mm/s اندازه‌گیری شد. همچنین با مدل‌سازی انجام شده با نرم‌افزار abaqus مشخص شد لوله عسایبی در محدوده فرکانس‌های 50 هرتز تا 80 هرتز چند فرکانس طبیعی دارد و از آنجایی که فرکانس پدیده هامینگ نیز ۷۲ هرتز می‌باشد در زمان وقوع این پدیده، رزونانس در این لوله‌ها باعث ایجاد خستگی در قطعه و شکست ناگهانی می‌شود. با توجه به اینکه در توربین v94.3 در اتصالات محفظه احتراق از لوله انعطاف‌پذیر استفاده شده با الگوگیری از آن، دو عدد لوله فلکسیبل از جنس St 316 ساخته شد و در تاریخ 1395/14/02 در واحد ۴ نیروگاه پرند نصب شدند و در شرایط بهره‌برداری با سوخت گاز و گازوییل تحت پایش قرار گرفته‌اند و بدون کوچک‌ترین مشکلی تاکنون مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

مزایای این طرح شامل جلوگیری از انتقال ارتعاشات بالای محفظه احتراق به لوله برگشتی و خنثی کردن تغییرات ابعادی (انبساط و انقباض) در خط لوله در اثر تغییرات دمایی و یا چنج سوخت می‌باشد. همچنین مزیت دیگر این طرح حذف تنش اولیه که در مدل عسایبی صلب در هنگام نصب اتصالات بوجود می‌آمد می‌باشد. با دور شدن فرکانس طبیعی لوله فلکسیبل از محدوده 50 هرتز تا 80 هرتز، مشکل ایجاد رزونانس نیز در این طرح مرتفع گردیده است.

در مجموع با توجه مزایای ذاتی طرح لوله قابل‌انعطاف نسبت به لوله صلب و نتایج موفقیت‌آمیز تست عملی طرح ساخته شده در نیروگاه پرند به نظر می‌رسد جایگزینی لوله‌های عسایبی قدیمی با طرح فلکسیبل می‌تواند باعث حذف ترک خوردگی و شکست ناگهانی قطعه و در کل باعث کاهش مشکلات بهره‌برداری و تعمیراتی شود و به لحاظ اقتصادی نیز قیمت تمام شده این لوله‌ها در مقایسه با مشکلات و هزینه‌های تحمیلی ناشی از شکست قطعه بسیار کم بوده و از نظر اقتصادی نیز به راحتی قابل توجیه می‌باشد و در صورتی که این لوله‌ها مورد استفاده قرار گیرد می‌تواند از حوادث متعدد و خروج اضطراری واحدهای V94.2 جلوگیری نموده و باعث صرفه‌جویی خوب در هزینه‌های نگهداری و تعمیرات نیروگاه‌های کشور بشود.

تشکر و قدر دانی:

در پایان لازم است از کسانی که در مراحل مختلف این پروژه شامل بررسی حوادث، بررسی طرح فلکسیبل، مدل سازی، ساخت و نصب قطعه کمک نمودند به ویژه آقایان مهدی یوسفی و مسلم خزائی و سایر همکاران عزیز نیروگاه پرند به جهت کمک‌ها و راهنمایی‌های مفیدشان تشکر و قدردانی نمایم.

منابع:

- 1.V94.2 Gas Turbine Operation & Maintenance Handbook Vol 1
- 2.Failure Analysis of a Fuel Oil Pipe in MGT-70 Gas Turbine Auxiliary System(MAPNA)-Tuga – Alobrzi Fathi. Imtce2014

۳. تجربیات و گزارشات بهره‌برداری و تعمیراتی
نیروگاه پرند از سال ۱۳۸۴ تاکنون

ما را با نام نشریه نگهداری و تعمیرات (NetsaNews.ir) در اینستاگرام دنبال نمایید.
تصاویر، ویدیو و ایده‌های خلاقانه خود را جهت به اشتراک گذاشتن در
اینستاگرام به آدرس ایمیل NetsaNews@gmail.com ارسال نمایید.